

ВНУТРІШНЯ ЗВІТНІСТЬ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМАТІ ЗАПИТІВ КОРИСТУВАЧІВ

Здійснено дослідження проблемних питань формування внутрішньої звітності в сучасних умовах господарювання, проведено аналіз вимог користувачів до внутрішньої звітності, запропоновано підхід до формування внутрішньої звітності в форматі запитів користувачів

Ключові слова: внутрішня звітність, користувачі, управлінський персонал

Постановка проблеми. Підвищення ефективності господарської діяльності в сучасних умовах господарювання знаходиться у нерозривному зв'язку з якістю системи управління. Одним із важливих факторів якості управлінської системи є інформаційне забезпечення прийняття рішень, яким є внутрішня звітність. В умовах перманентності кризових явищ вимоги до внутрішньої звітності посилюються в частині необхідності підвищення її інформативності та цільової направленості, що вимагає адаптації організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку, зокрема в частині облікової політики, та удосконалення форматів внутрішньої звітності для розкриття необхідної управлінському персоналу інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теоретико-методичних засад формування звітності підприємств присвячено увагу вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, О.В. Адамика, Ф.Ф. Бутинця, М.А. Вахрушиной, І.В. Жиглей, Г.Г. Кірейцева, Т.М. Ковбич, О.М. Коробко, В.М. Костюченко, О.А. Лаговської, В.В. Леонтьєва, Л.Г. Ловінської, М.Р. Лучка, О.А. Міронової, О.І. Нечитайла, М.С. Пушкаря, І.А. Слободняк, Я.В. Соколова, В.В. Сопка, В.Л. Суйца, М.В. Фоміна, Л.В. Чижевської, В.Г. Швеця, Я.В. Шевері, та багатьох інших дослідників, які вивчали проблемні питання бухгалтерського обліку відповідних об'єктів.

Окремі питання щодо формування показників звітності знайшли висвітлення в дисертаційних дослідженнях Л.М. Білої (формування фінансової звітності сільськогосподарських підприємств), О.М. Коробко (формування бухгалтерської фінансової звітності), В.Ф. Мервенецької, Т.Є. Кучеренко (звітність в системі управління сільськогосподарськими підприємствами), Н.В. Семенишиної (бухгалтерська звітність сільськогосподарських підприємств), М.Р. Лучка, І.В. Семчук (консолідована фінансова звітність), Я.В. Шевері (фінансова звітність в системі інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні доцільності складання внутрішньої звітності в форматі запитів користувачів та розробці рекомендацій щодо змістовного наповнення внутрішньої звітності про фінансові результати діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналізуючи формати зовнішньої звітності, які на сьогодні діють в Україні та, використовувані в системі управління, формати внутрішньої звітності слід відзначити їх орієнтацію на задоволення вимог діючого законодавства в частині відображення інформації, розкриття якої є обов'язковим, а також на відображення в звітності, в т.ч. і у внутрішній, показників про господарські операції, які вже відбулися без аналізу тенденцій їх змін та причинно-наслідкових зв'язків. Такий підхід в сучасних умовах

господарювання, чутливих до кризових явищ в економіці, є невинуватим, оскільки обмежує корисність інформації для потреб управління. Про інший аспект даної проблеми зазначає російський дослідник М.В. Фомін, який говорячи про звітність, орієнтовану на зовнішніх користувачів вважає, що поява все більшої кількості звітів приводить до зниження їх цінності для кінцевого користувача. Значима інформація "розмивається" в великих обсягах даних, які надаються сучасними корпораціями. Таким чином з'являється наступний парадокс: прагнення до досягнення більшої прозорості шляхом більшого розкриття призводить до появи великої кількості форм і зниження прозорості діяльності компанії [6, с. 14]. Аналогічні висновки можна екстраполювати і на проблемні питання підготовки внутрішньої звітності, оскільки інформаційне перевантаження управлінського персоналу як потрібною, так і не потрібною інформацією, знижує ефективність управління оскільки не сприяє концентрації уваги на проблемних аспектах, що є вузловими точками для підвищення ефективності діяльності в умовах кризових явищ та подолання їх наслідків. Розглядаючи проблеми невідповідності інформативності звітності сучасним умовам господарювання проф. Міронова О.А., зазначає, що звітність не інформує користувача про можливість підприємства розвивати свою діяльність відповідно з визначеною стратегією і не дозволяє оцінити вплив на цю діяльність ризиків, пов'язаних з відображенням інформації про діяльність в умовах кризи [1, с. 5].

Аналізуючи вище наведені позиції науковців та потреби практики слід відмітити про зміщення акцентів в запитах внутрішніх користувачів з отримання інформації про фактичний стан справ на підприємстві до аналізу тенденцій зміни та відхилень результативних показників з врахуванням факторів таких змін та впливу ризиків на результати господарської діяльності.

Для задоволення вище наведених запитів користувачів та забезпечення динамічності внутрішньої звітності пропонуємо використовувати форматний підхід до її складання, що передбачає складання Звіту про фінансові результати з різним набором показників, різним ступенем їх деталізації та узагальнення залежно від напрямів їх подальшого використання для потреб управління. З цього приводу підтримуємо позицію І.А. Слободняк, яка зазначає, що з використанням єдиного формату кожної звітної форми неможливо досягти наочного представлення інформації, оскільки об'єктивно існує декілька основних напрямів економічного аналізу (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний), по кожному з яких необхідно надати в розпорядження менеджера відповідну інформацію. Інформація, яка наводиться в єдиному форматі, буде або недостатньою для прийняття управлінських рішень, або, навпаки, надлишковою для конкретного рішення [5, с. 32-33]. Використання форматного підходу до складання внутрішньої звітності дозволяє удосконалити діючу практику формування внутрішньої звітності шляхом адаптації організаційних засад фіскально спрямованого бухгалтерського обліку до запитів користувачів. Відповідно, головним напрямом впровадження запропонованого підходу є затвердження розпорядчими документами, в т.ч. Наказом про облікову політику, форм внутрішньої звітності в затребуваних форматах та закріплення за відповідними посадовими особами повноважень з їх складання та надання адресатам у встановлені строки. Реалізація в практичній діяльності форматного підходу до внутрішньої звітності за запитами користувачів дозволяє забезпечити адресність звітності та її цільову установку, що сприяє підвищенню оперативності реагування управлінського персоналу на проблемні питання в діяльності шляхом скорочення часу на опрацювання звітних даних та прийняття рішень.

До основних стимулів для підготовки внутрішньої звітності у форматах запитів користувачів в сучасних умовах господарювання можна віднести: необхідність підвищення якості та ефективності системи управління, забезпечення прозорості обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління прибутком, підвищення значимості інформації про фінансові результати діяльності для пошуку резервних джерел фінансування та підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Розвиток проблемних питань підготовки внутрішньої звітності висуває на перший план питання щодо критеріїв, яким повинна відповідати звітність у форматі за запитами користувачів. Аналізуючи вимоги, які висуваються діючими нормативно-правовими актами (рис. 1), зокрема, до фінансової звітності, слід відмітити їх обмежену відповідність запитам внутрішніх користувачів в частині висвітлення засад підготовки інформації, необхідної управлінському персоналу різних рівнів ієрархії при прийнятті управлінських рішень для забезпечення економічної безпеки підприємства та мінімізації факторів ризику.

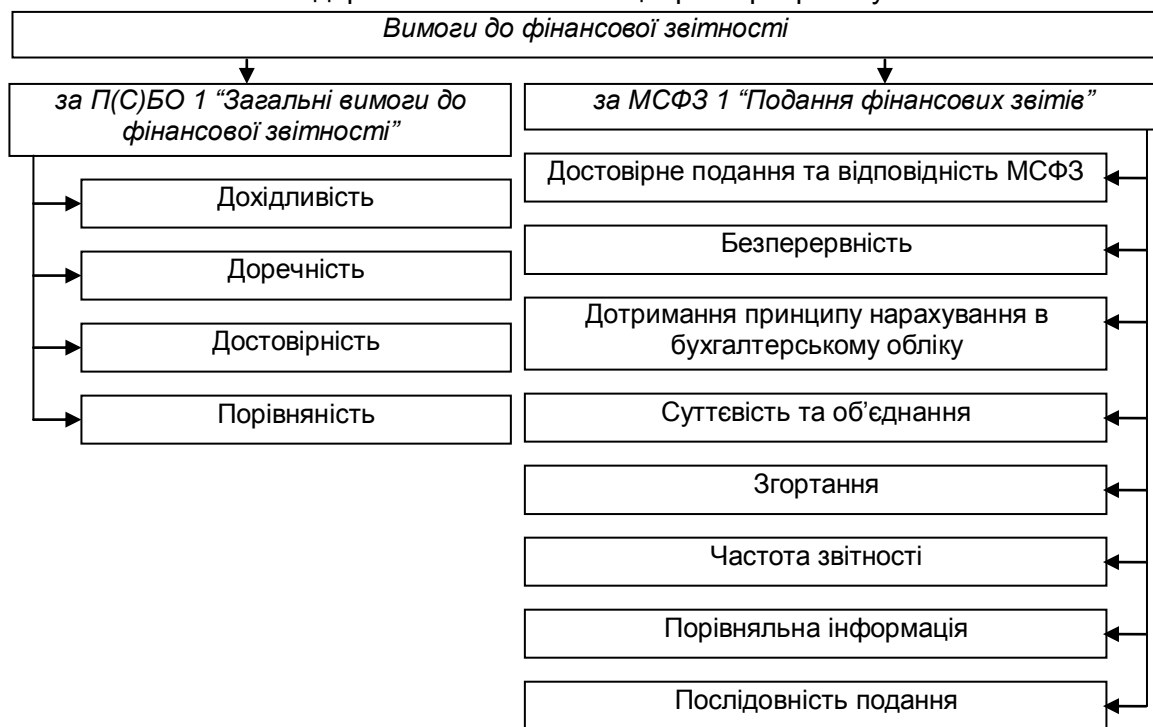

Рис. 1. Вимоги до фінансової звітності, визначені П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [4] та МСФЗ 1 "Подання фінансових звітів" [2]

Вимоги до звітності, визначені законодавчо, на практиці виступають обмежуючим фактором при розробці форм внутрішньої звітності, оскільки вони не в повному обсязі враховують особливості сформованої на підприємстві системи управління та стратегії її діяльності. Орієнтація лише на вимоги до звітності визначені діючим законодавством в свою чергу є наслідком відсутності чіткості у формуванні інформаційних запитів.

Російський науковець д.е.н. Нечитайло О.І., який займається дослідженням проблемних питань бухгалтерського і податкового обліку прибутку, стверджує, що перед бухгалтерською звітністю про фінансові результати (автор має на увазі звітність про фінансові результати орієнтовану на зовнішніх користувачів)

стоять наступні завдання: створення необхідних умов для існуючих і потенційних користувачів інформації при прийнятті ними управлінських рішень про взаємодію з підприємством; можливість оцінки часу, вірогідності і об'ємів належних користувачам виплат від діяльності організації, забезпечення відображення умов формування фінансових результатів за видами діяльності, включаючи всі можливі зовнішні обставини [3, с. 194]. Таким чином, науковець визначає необхідність забезпечення цільової спрямованості звітності та її адресності. З врахуванням вище наведеного вважаємо, що вимоги до внутрішньої звітності для забезпечення її адресності, крім нормативно затверджених, повинні включати:

1) спеціалізацію – внутрішні звіти повинні складатися на вимогу менеджерів для прийняття управлінських рішень та можуть містити будь-який ступінь деталізації залежно від конкретної ситуації;

2) оперативність – основна перевага внутрішньої звітності полягає в її швидкому надходженні до керівників;

3) конфіденційність – внутрішня звітність повинна мати конкретного адресата та надаватися лише відповідно до рівня доступу управлінського персоналу до звітних даних може містити неофіційну інформацію;

4) доступність для розуміння взаємозв'язку “стратегія – результат”;

5) своєчасність представлення;

6) послідовність представлення і подання інформації.

Дотримання вище наведених вимог дозволить реалізувати форматний підхід при формуванні внутрішньої звітності. Формат внутрішньої звітності повинен максимально розкривати зміст її показників та бути зрозумілим для конкретного користувача інформації – управлінця відповідної ланки, для якого складений звіт.

Одним із важливих аспектів побудови моделі внутрішньої звітності є проблема її змістовного наповнення щодо кількості та рівнів аналітичності показників, яка може бути вирішена лише шляхом формування чітких інформаційних запитів особами, які будуть безпосередньо використовувати звітні показники при прийнятті рішень. Аналогічну позицію щодо необхідності врахування інтересів користувачів при складанні звітності підтримує О.І. Нечитайло, який зазначає, що розвиток принципів формування і представлення показників звіту про прибутки і збитки необхідно будувати з врахуванням інтересів користувачів інформації на основі стандартної форми з розробкою методик розкриття додаткових даних для конкретних користувачів інформації [3, с. 194].

Враховуючи вище наведене систематизовано запити внутрішніх користувачів інформації та запропоновано модель внутрішньої звітності про фінансові результати діяльності, елементами якої визначено Звіт про фінансові результати, Звіт про розподіл прибутку та Звіт про використання прибутку (рис. 2).

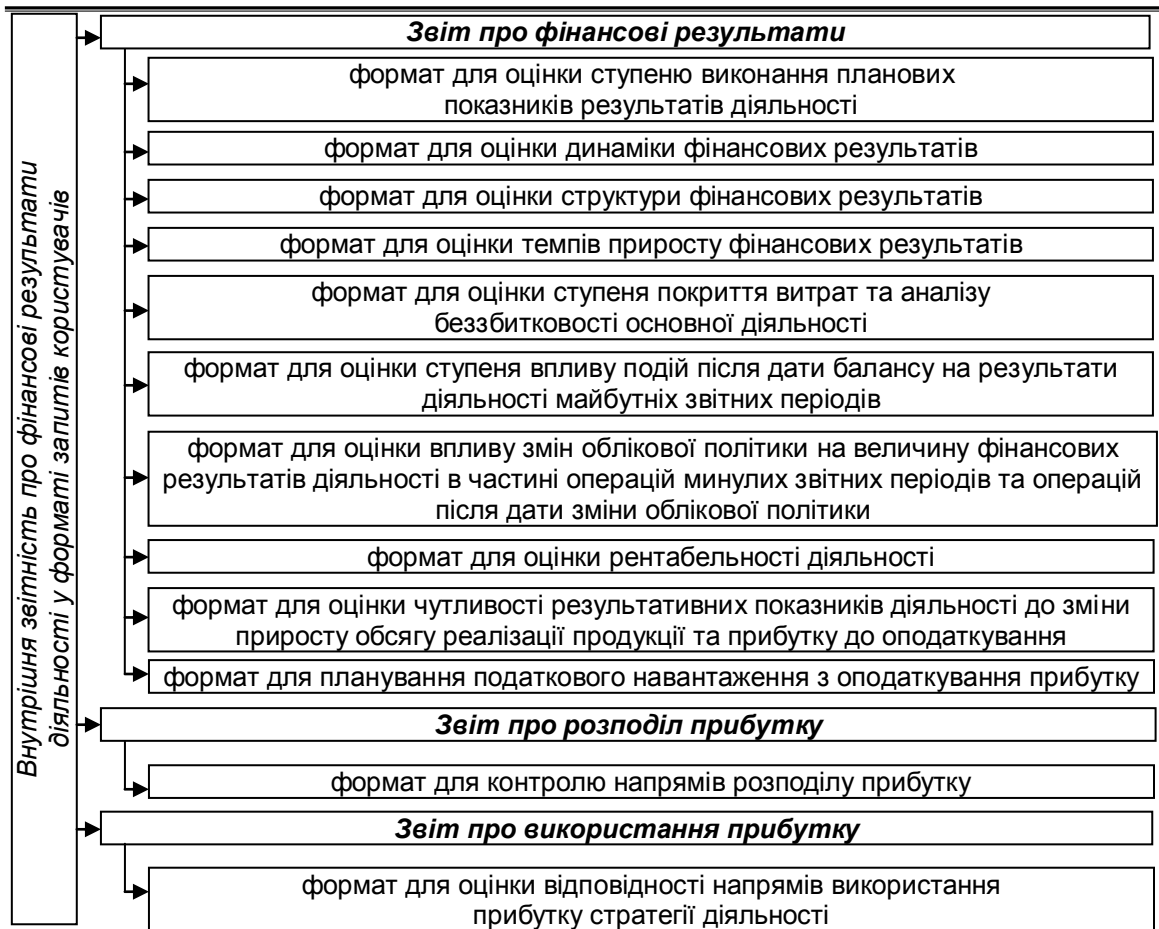

Рис. 2. Модель внутрішньої звітності про фінансові результати діяльності у форматах запитів користувачів

Основний акцент при складанні внутрішньої звітності у форматі запитів користувачів робиться на відображенні елементів фінансових результатів та факторів їх формування для аналізу тенденцій змін показників та планування результативних показників. Формування внутрішньої звітності за запропонованою моделлю дозволяє управлінському персоналу отримати планову та фактичну інформацію будь-якого рівня аналітичності та деталізації залежно від завдань, які стоять перед управлінським персоналом.

При складанні Звіту про фінансові результати у форматі для оцінки ступеню виконання планових показників результатів діяльності необхідним є розкриття інформації про планові та фактичні показники фінансових результатів діяльності в розрізі видів діяльності та звітних періодів, абсолютні та відносні відхилення та причини їх виникнення. В Звіті про фінансові результати в форматі для оцінки їх динаміки пропонується відображати інформацію про елементи фінансових результатів в розрізі видів діяльності за звітний та попередній період, відхилення та темп зростання показників.

Використання формату для оцінки структури фінансових результатів передбачає розкриття інформації про величину та питому вагу елементів фінансових результатів в розрізі видів доходів та витрат, абсолютні та відносні відхилення показників звітного періоду від попереднього або аналогічного періоду минулого року. Залежно від інформаційних потреб користувачів внутрішня звітність у цьому форматі може бути представлена в розрізі фінансових результатів від

різних видів діяльності комплексно або від результатів за окремим видом діяльності. При цьому, враховуючи потреби практики, найбільшим попитом управлінського персоналу користується інформація про структуру фінансових результатів від операційної діяльності.

Для виявлення тенденцій змін показників вважаємо за доцільне використовувати для складання внутрішнього Звіту про фінансові результати формат оцінки темпів приросту фінансових результатів, в якому пропонуємо відображати інформацію про темпи зростання та темпи приросту фінансових результатів з розрізі декількох послідовних звітних періодів (місяців, кварталів, років) за видами діяльності.

З метою визначення ступеня покриття витрат та здійснення аналізу беззбитковості основної діяльності рекомендуємо використовувати формат, який передбачає розкриття інформації в розрізі звітного та попереднього звітного періоду про змінні та постійні витрати, маржинальний дохід, прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в якості вихідної інформації, та про точку беззбитковості в грошових одиницях і запас міцності підприємства в якості результативних показників.

Для аналізу впливу подій після дати балансу на результати діяльності в майбутніх звітних періодах, пропонуємо розкривати у Звіті про фінансові результати вартісний вираз наслідків впливу подій, які надають додаткову інформацію про обставини, що існували на дату балансу та події, які вказують на обставини, що виникли після дати балансу на показники доходів та витрат в розрізі їх видів. Особливу увагу необхідно звернути на такі можливі події після дати балансу як оголошення банкрутом дебітора, заборгованість якого раніше була визнана сумнівною, продаж запасів, який свідчить про необґрунтованість оцінки чистої вартості їх реалізації на дату балансу, а також на виявленні помилок або порушень законодавства, що призвели до перекручення даних фінансової звітності, які є найбільш поширеними в господарській практиці та безпосередньо впливають на величину чистого прибутку підприємства.

В сучасних умовах господарювання планування фінансових результатів неможливе без оцінки впливу змін облікової політики на результати діяльності. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне при зміні облікової політики внаслідок зміни статутних вимог (наприклад, збільшення відсотку відрахувань з чистого прибутку до резервного капіталу, зміни в напрямках розподілу прибутку) або внаслідок внесення змін, що спрямовані на забезпечення достовірного відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства надавати інформацію управлінському персоналу про можливі результати впливу змін облікової політики на результативні показники приймаючи за базові значення показники звітного періоду. Управлінським персоналом можуть бути сформовані запити на різноманітний склад показників для оцінки впливу змін облікової політики, зокрема в частині їх деталізації. Наприклад, затребуваною може бути інформація в розрізі їх впливу на собівартість реалізації, витрати операційної діяльності тощо. Дані звіту використовуються для планування величини фінансових результатів у майбутніх звітних періодах, а також призначені для оптимізації результатів діяльності через елементи облікової політики підприємства. Отримання такої інформації також надасть можливість управлінському персоналу ідентифікувати причини відхилень величини доходів та витрат попереднього та звітного періодів, що пов'язані з обліковими процедурами, затвердженими обліковою політикою підприємства.

Для оцінки ефективності діяльності та аналізу співвідношення результатів діяльності і ресурсів, затрачених для отримання відповідних результатів, пропонуємо надавати управлінському персоналу внутрішній Звіт про фінансові результати у форматі для оцінки рентабельності діяльності, в якому доцільно відображати значення вихідних та результативних показників за звітний та попередній період, відхилення з аналізом причин зміни результативних показників. Залежно від інформаційних потреб щодо бази зіставлення результатів діяльності в звіті може знайти відображення інформація про витратні, доходні та ресурсні показники рентабельності.

З метою оптимізації величини фінансових результатів пропонуємо вищому управлінському персоналу здійснювати аналіз чутливості результативних показників діяльності до зміни приросту обсягу реалізації продукції та прибутку до оподаткування на підставі Звіту про фінансові результати, підготовленого у відповідному форматі. У звіті пропонуємо відображати значення показників виробничого та фінансового левериджу звітного та попереднього періоду, їх відхилення. Показник виробничого левериджу характеризує можливість на підставі управлінських рішень впливати на величину прибутку від основної діяльності за рахунок зміни обсягу виробництва, а також за рахунок зміни співвідношення змінних та постійних витрат у структурі виробничої собівартості. Фінансовий леверидж використовується управлінцями для аналізу впливу зміни обсягу та структури власного і залученого капіталу на фінансові результати діяльності. Звіт про фінансові результати у форматі оцінки чутливості результативних показників діяльності до зміни приросту обсягу реалізації продукції та прибутку до оподаткування, призначений для планування управлінським персоналом обсягів виробництва з метою отримання запланованого розміру прибутку, оптимальної структури власного та залученого капіталу з врахуванням фінансових ризиків.

Складання Звіту про фінансові результати у форматі для планування податкового навантаження з оподаткування прибутку з розкриттям значень показників доходів і витрат, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування в розрізі доходів (витрат) від операційної діяльності та інших доходів (витрат) передбачає необхідність проведення аналізу відхилень значень відповідних показників, розрахованих згідно вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку чи Міжнародних стандартів фінансової звітності (залежно від того якими з цих нормативних документів керується підприємство при веденні бухгалтерського обліку і складанні звітності) від їх значень згідно вимог податкового законодавства. Такий аналіз є необхідним для пошуку шляхів мінімізації податкових різниць в наступних звітних періодах, а також для оптимізації величини фінансових результатів до оподаткування.

Для здійснення внутрішнього контролю за розподілом прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства та забезпечення оптимальної структури розподілу прибутку на капіталізацію та споживання залежно від стратегії діяльності підприємства пропонуємо надавати вищому управлінському персоналу та власникам (засновникам) Звіт про розподіл прибутку. Групування статей в цьому звіті доцільно здійснювати за напрямками розподілу прибутку, які затверджені на підприємстві. Наприклад до таких напрямів, а відповідно і статей Звіту може бути віднесено розподіл прибутку на: виплати власникам (власникам привілейованих акцій, власникам простих акцій, за дивідендами); спрямування до резервного

капіталу; створення фонду розвитку виробництва (фонд освоєння нової техніки, фонд будівництва, інші фонди розвитку виробництва); створення фонду соціального розвитку (фонд підвищення кваліфікації працюючих, оплату навчання в закладах освіти, фонд преміювання працівників за результатами роботи, фонд матеріального заохочення, інші фонди соціального розвитку); збільшення розміру статутного капіталу; виплата премій за облігаціями. В даний формат звіту доцільно включити також статті з інформацією про нерозподілений прибуток на початок та кінець звітнього періоду, суму чистого прибутку звітнього періоду.

При необхідності здійснення внутрішнього контролю за ефективністю використання прибутку, рекомендуємо складати Звіт про використання прибутку, в якому повинна знайти відображення інформація про стан створених за рахунок прибутку фондів на початок та кінець звітнього періоду, їх рух в звітному періоді. Інформація представлена таким чином дозволяє управлінському персоналу оцінити відповідність напрямів використання прибутку стратегії його діяльності та на цій основі здійснити коригуючі втручання в тактику управління.

Запропонований формат внутрішньої звітності щодо розподілу та використання прибутку з урахуванням наведених вище засад забезпечує можливість інформаційних показників цих форм внутрішньої звітності виступати інформаційним базисом оперативного моніторингу та ефективного управління.

Запропонована модель внутрішньої звітності передбачає, що її структурні елементи (Звіт про фінансові результати, Звіт про розподіл прибутку, Звіт про використання прибутку) можуть мати характер регулярних та спеціальних звітів. Регулярні звіти мають стандартизований формат, заздалегідь визначеного адресата та періодичний характер. Їх призначення полягає в оперативному інформуванні управлінського персоналу про поточний стан справ. Запити на спеціальні звіти можуть формуватися вищим управлінським персоналом в міру необхідності отримання відповідної бухгалтерської та аналітичної інформації. Призначення спеціальних звітів полягає в отриманні можливості аналізу тенденцій змін показників за періодами та аналізу прогнозів змін показників в майбутніх звітних періодах. В спеціальних звітах також можуть міститися рекомендації щодо усунення недоліків та вирішення проблемних питань в господарській діяльності, подолання або мінімізації наслідків кризових явищ.

Проблемним питанням використання форматного підходу до внутрішньої звітності про результати діяльності є врахування фактору відповідальності посадових осіб (керівників структурних підрозділів, начальників відділів, цехів, дільниць) та окремих працівників за результати діяльності в частині статей доходів та витрат, а також виконання планових показників. Вважаємо, що внутрішня звітність повинна надавати можливість керівництву ідентифікувати зв'язок між результатом, доходами, витратами та особою відповідальною за досягнення відповідних результатів або особою, уповноваженою на здійснення контролю за їх формуванням. Такий підхід може бути реалізований шляхом складання регулярних та спеціальних звітів в розрізі структурних підрозділів, центрів відповідальності, відповідальних осіб. Врахування фактору відповідальності при прийнятті управлінських рішень дозволить з одного боку підвищити продуктивність праці, рівень професійної відповідальності кожного працюючого, а з іншого здійснювати оперативне управління не лише прибутком, а й трудовими ресурсами підприємства.

Висновки. Важливим напрямом удосконалення системи управління, вцілому, та системи бухгалтерського обліку, зокрема є розвиток теоретичних та прикладних аспектів формування внутрішньої звітності про фінансові результати діяльності. Орієнтація системи бухгалтерського обліку на задоволення інформаційних запитів користувачів, передбачає необхідність впровадження форматного підходу до внутрішньої звітності. Його застосування при формуванні внутрішньої звітності про фінансові результати дозволяє управлінському персоналу прослідкувати причинно-наслідкові зв'язки та тенденції, акцентуючи увагу керівництва на найважливіших проблемних питаннях.

Розроблена модель внутрішньої звітності про фінансові результати діяльності у форматі запитів користувачів, яка передбачає виділення ключових елементів (Звіту про фінансові результати, Звіту про розподіл прибутку, Звіту про використання прибутку) та форматів запитів внутрішніх користувачів інформації, орієнтована на задоволення їх потреб в фактичних і перспективних показниках про нарощення показника прибутку в короткостроковому та довгостроковому періодах. Використання для складання внутрішньої звітності формату запитів користувачів сприяє забезпеченню управлінського персоналу корисною інформацією щодо поточного стану справ та можливих результатів діяльності з врахуванням ризиків господарської діяльності від подій після дати балансу, наслідків кризових явищ тощо.

Запропонований форматний підхід дозволяє управлінському персоналу прослідкувати зв'язок між обраною стратегією діяльності, результатами її впровадження та факторами впливу на них, що сприяє оперативному внесенню відповідних коректив, скороченню затрат часу на розробку, прийняття та реалізацію управлінських рішень. Врахування фактору відповідальності при складанні внутрішньої звітності у форматі запитів користувачів, що реалізується шляхом складання регулярних та спеціальних звітів в розрізі структурних підрозділів (центрів відповідальності, відповідальних осіб), дозволить прослідкувати зв'язок “витрати (доходи) – відповідальна особа – фінансовий результат діяльності”.

Список використаних літературних джерел:

1. *Миронова О.А.* Повышение информативности отчетности организаций в условия кризиса / О.А. Миронова // Аудиторские ведомости – 2012 – № 1-2 – с. 4-12.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 “Подання фінансової звітності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92418/МСБО_1.pdf.
3. *Нечитайло А.И.* Бухгалтерский и налоговый учет прибыли / А.И. Нечитайло. – СПб.: Издательство “Юридический центр Пресс”, 2003. – 326 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu1/>.
5. *Слободняк И.А.* Система форматов внутренней бухгалтерской управленческой отчетности / И.А. Слободняк // Известия ИГЭА – 2010 – № 4 (72) – с. 32-37.
6. *Фомин М.В.* Формирование новой модели бизнес-отчетности / М.В. Фомин // Аудиторские ведомости – 2012 – № 1-2 – с. 13-21.

ПАНЧЕНКО Інна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2012 р.